

Augusztus 20. – nemzeti ünnep, az államalapítás, Szent István király államalapító emlékére

A honfoglaló magyar törzsek Árpád fejedelem (uralkodása 895-907) vezetésével 895 táján telepedtek le a Kárpát-medence alföldi területein, majd 907-től elkezdődött a kalandozások kora. Zsákányszerző hadjáratokat folytattak, sikereik titka a szokatlan harcmódban és a jól képzett könnyűlovasságban rejlett. Ellenfeleik azonban hamarosan kiismerték a korábban szokatlan magyar hadicseleket, I. Madarász Henrik német király serege 933-ban már megfutamította Lehel és Bulcsú csapatait. Európában jóval korábban létrejöttek az erős feudális államok, melyek készek voltak megvédeni határaikat. 955-ben Augsburgnál a német uralkodó, I. Ottó megverte a magyarokat, ami a változások egyik mozgatórugója lett. A törzsek vezetői ráébredtek, hogy ennek első feltétele a területi letelepedés. Feudális társadalmat kell létrehozniuk a bomló ősközösség helyett és fel kell venniük a kereszténységet.

Géza fejedelem (945 körül – 997) 972-ben jutott hatalomra, nevéhez fűződik a „nyitás nyugat felé”. Békére törekedett a szomszédos népekkel, a német-római császártól, Nagy Ottótól 973-ban a quedlinburgi birodalmi gyűlésen barátságot és a keresztény hit terjesztéséhez térítőpapokat kért. Felismerte, hogy a római kereszténységet kell választania. Fiát, Vajkot is a római szertartás szerint kereszteltette meg, aki a keresztységben az István nevet kapta. Géza szilárd belpolitikára törekedett, uralma alá kényszerítette a függetlenségre törekvő törzseket. Ő maga az erdélyi Zobor lányát, Saroltot vette el, lányai közül pedig Saroltát egy kabar főemberhez, Ilonát a bolgár Radomir herceghez, Gizellát Orseolo Ottó velencei dózsához, Juditot pedig Vitéz Boleszláv (Bolesław I Chrobry) lengyel fejedelemhez adta. Fiának, Istvánnak Gizellát, a bajor herceg lányát választotta.

Az ország megerősítése céljából a hadászati szempontból fontos helyekre katonaságot telepített. A honfoglalás kori gazdaság kialakulása idején a földművelés került előtérbe, falvak alakultak. A kézműves mesterség elvált a mezőgazdaságtól, a kereskedelem fejlődött a Fekete-tenger melletti bizánci városokkal való jó kapcsolat révén. Területi szervezeteket alakítottak, a fejedelem és az előkelők hatalmát pedig kiterjedt rokonságuk határozta meg, akik szolgálataikért hűbért, azaz népüket eltartó területet kaptak. Az előkelők hatalmának legfőbb támasza a fegyveres kíséret volt, a mezőgazdasági munkát a köznép (inség) végezte.

Géza halála után a pogány hajlamú, törzsi rendszerhez ragaszkodó Koppány lázadást szított, melyet azonban István fejedelem leverte. Koppányt felnégyelték és kiszögezték Győr, Veszprém, Esztergom és Gyulafehérvár kapujára a Géza által megkezdett politika folytatásának jelzéséül.

István az egyház térítő tevékenységét az egész országra kiterjesztette, tíz püspökséget, ezen belül egy érsekséget (esztergomi) alapított. Esztergom érseke és Magyarország első primása Anasztáz (Ascherik) lett. Miután hatalmát az országon belül megszilárdította, „barbár” törzsfőből mindenki által elismert keresztény vezetővé vált. A római pápától, II. Szilvesztertől koronát és királyi címet kért, ezt III. Ottó is támogatta. Királlyá koronázása az évezred első napján történt.

I. István királyi vármegyerendszert hozott létre negyvennégy megyével, mely a korábbi, vérségi alapra épülő törzsi-nemzetiségi rendszerrel szemben területi felosztású. A vármegye élén az ispán (comes) állt, aki gazdasági, katonai, közigazgatási és bírói tevékenységet látott el. Az egyes vármegyék területének 2/3-a a királyé, 1/3-a az ispáné volt. A várkatonák vagy várjobbágyok katonai szolgálattal tartoztak, többnyire földet kaptak, s a király alárendeltjeként tartották őket számon. A várszolgák termény- és munkaszolgáltatással (fuvar, kézműves munka stb.) tartoztak uruknak.

A közigazgatás másik szervezete az udvarház lett, melyből megyénként 2–3 épült. Ezek élén az udvarispán állt, akinek munkáját királyi főméltóságok (nádorispán, főlovász, főtárnok) ellenőrizték. Feladata az egész államapparátus élelmezése, ellátása volt, de közigazgatási szervezetként is működött.

István megszüntette a korábbi vezetők egy-egy törzsi terület, illetve nemzetség fölötti uralmát, helyükre ispánokat állított, akik a régi uralkodóréteg királyhű tagjaiból, vagy az idegen (főleg német) lovagok közül kerültek ki. Ők alkották a társadalom felső rétegét az udvari főtisztviselőkkel és a

főpapsággal, érsekekkel, püspökökkel, apátokkal együtt. A középréteg a katonai kíséret tagjaiból, tehetősebb közrendűekből állt. A köznépet (ínséget) érte a legnagyobb változás: megszűnt a nagycsaládok vagyonszövetsége.

Az új uralkodót az első évtizedben teljesen lekötötte a belső országépítés, de a második és harmadik évtizedben már a külpolitikában is tevékenyebb lett. Basziliusz bizánci császár szövetségeseként részt vett Bulgária meghódításában, s védte országát a meg-megújuló besenyő támadások ellen Erdély területén. A Német-római Birodalommal való összecsapás során István megállította II. Konrád császár hatalmas seregét, de hamar helyreállt a béke a két állam között.

Uralkodása idejéből két törvénykönyv maradt fenn. Ennek kiemelt területe lett a magántulajdon védelme. Különbséget tett szabadok és szolgák között: ha egy szabad többször is lopást követett el, akkor szigorúbban jártak el vele szemben, a szolgáknak járó fenyítést kapta. Ha valakit felszabadítottak a szolgálataiból, az élete végéig szabad maradhatott.

István király az egyházzal kapcsolatban is jelentős törvényeket alkotott. Kötelezővé tette, hogy tíz falu építtessen egy templomot, ahová vasárnap mindenki köteles volt elmenni, csak a tűz őrői maradhattak otthon. Megtiltotta, hogy vasárnap dolgozzanak, a termény egytizedét (dézsmá) pedig az egyháznak kellett beszolgáltatni. Ezzel egyidejűleg megtiltotta a pogány szokások gyakorlását.

1000 és 1007 között született fiát, Imre herceget kisgyermekkorától a trónöröklésre készítette fel, de 1031-ben egy vadászaton életét vesztette, valószínűleg merénylet áldozata lett. Imre herceg adományozta a Szentkereszt-hegység (Góry Świątokrzyskie) bencés kápolnájának ereklyéjét, Krisztus keresztjének egy darabját. Halála után – 1083-ban – apjával együtt szentté avatták. Mivel I. István gyermektelen maradt, örököse Vazul (Vászoly) unokatestvére lett volna, aki azonban ragaszkodott korábbi vallásához. Emiatt a király megvakíttatta, fülébe ólmot öntetett, hogy ezzel uralkodásra alkalmatlanná tegye. Az Árpád-ház jogfolytonossága keretében később Vászoly fiai kerültek trónra I. András (1046 – 1060) és I. Béla (1060 – 1063) néven.

István király öregkorát jórészt Székesfehérváron töltötte. 1038. augusztus 15-én halt meg, végakarátának megfelelően a székesfehérvéri Nagyboldogasszony-bazilikában helyezték végső nyugalomra.

A király halála utáni trónviszály miatt a fehérvári káptalan kiemelte a mumifikálódott testet a bazilika közepén álló márványszarkofágból és az épület alatt lévő sírkamrában rejtette el. Az épségben megmaradt jobb kezét ekkor választották le és vitték a bazilika kincstárába. A kincstár egyik öre később ellopta a szent ereklyét és bihari birtokán rejtette el. Mikor erről I. Szent László (1040 körül – 1095) király a legenda szerint tudomást szerzett, felkereste őt, s István király gyűrűje alapján azonosította az ereklyét. A Szent Jobb megtalálásának helyén, annak méltó elhelyezésére apátságot alapított. A mai Románia területén található apátság, s a körülötte kialakult mezőváros azóta is a Szentjobb (románul Siniob) nevet viseli. A szentjobbi apátságban őrzött klenódiumhoz évszázadokon át zarándokoltak a hívek.

A XV. században kezdődött az ereklye vándorútja: először Székesfehérvárra vitték, majd a török uralom alatt Boszniába, 1590 körül pedig Raguzába (Dubrovnik) került, az ottani domonkos szerzetesekhez. Mária Terézia (1717 – 1780) királynő csak az orosz támadás elleni védelem ígéretével tudta visszaszerezni 1771-ben. Ragusa város vezetése – miután a domonkosoktól megváltotta – felajánlotta az uralkodónak a Szent Jobbot a pártfogásért cserébe. 1771 április 16-án Bécsben, a schönbrunni császári palota templomában helyezték köztiszteletre kilenc napra. Július 15-én indították útra Magyarországra, a díszes kíséretben Hadik János testőrkapitány mellett hat magyar testőr is részt vett. Nagy pompával a budai Angolkisasszonyokhoz szállították. A királynő ekkor rendelte el Szent István napjának, augusztus 20-nak megünneplését.

Az 1800-as évek elején II. József megbízásából a keresztesek férfirendje őrizte, a rend megszűnése után, 1865-től pedig az esztergomi főegyházmegye vette át a feladatot. 1862-ben Bécsben készítették

Lippert József prímási főépítész tervei alapján azt a neogótikus ezüst és csiszolt üveg ereklyetartót, melyben ma is látható. 1944-ig a budavári palota Zsigmond-kápolnájában volt megtekinthető.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar még 1937 októberében elfogadta a „kettős szentév” programját, amely a 34. Eucharisztikus Világkongresszus és a Szent István jubileumi év előkészítésének tervét tartalmazta. Amikor meghirdették a Szent István jubileumi évet, az első apostoli király halála 900. évfordulójának megünneplését, elhatározták, hogy ez alkalomból a Szent Jobbot körülhordozzák az országban. A nyitó rendezvényt május 30-án, közvetlenül az eucharisztikus világkongresszus bezárását követően rendezték. Az ereklyét minden útjára elkísérte Mészáros János budapesti érseki helytartó, a Szent Jobb őre, négy irgalmasrendi szerzetes, akik a körmenetekben az ereklyét vitték, és a koronaőrseg tizenhat tagja, Pajtás Ernő őrnagy, illetve Máriássy László ezredes vezetésével. Az ereklyét szállító úgynevezett „aranyvonat” egy vontató mozdonyból és öt pullmankocsiból állt. Két termes kocsit fogta közre az ereklyét szállító, bizánci stílusban díszített aranykocsit, amit a MÁV egy négytengelyű szalonkocsijából alakítottak ki Urbányi Vilmos és Márton Lajos tervei szerint. A kocsit arany, ezüst, bíbor és zöld színű külső oldalait függőlegesen futó ornamentelek tagolták mezőkre; ezeket a magyar szentek – István, Gellért, Imre, Gizella, Margit, Mór, László, Erzsébet – egészalakos képei díszítették. Tetején négy imádkozó angyal között a Szent Korona nagyított mását helyezték el, amit este kivilágítottak.

A II. világháború idején a Szent Jobbot a koronázási ékszerekkel együtt hurcolták el, és egy salzburgi barlang mélyén rejtették el. Itt talált rá az amerikai hadsereg, s megőrzésre a salzburgi érseknek adták át. Az 1945. augusztus 20-i körmenetre Amerikai Katonai Misszió három tagja hozta vissza Magyarországra. Az ünnepség végén a Szent Jobbot visszavitték az Angolkisasszonyok zárdájába, és ott őrizték 1950-ig, a rend feloszlásáig. Ezután a Szent István Bazilika plébániájának pánccs szekrényében rejtették el, mert ezekben az években már tilos volt nyilvános körmenetben tisztelni Szent István jobbját.

1987. augusztus 20-án a budapesti Szent István Bazilikában Paskai László bíboros, esztergomi érsek felszentelte a Szent Jobb-kápolnát. Itt helyezték el nagy királyunk ereklyéjét, mely azóta is látogatható. Szent István király halálának 950. évfordulóján, 1988-ban ismét sor került a Szent Jobb országjárására. Az érseki és a püspöki székvárosokban, valamint Pannonhalmán tízezrek fogadták a nemzeti ereklyét. 1989-től ismét évről évre elindul Budapesten Szent István napján a könyörgő körmenet, melynek hagyományos útvonala a Szent István tér – Zrínyi utca – Október 6. utca – József Attila utca – Nádor utca – Október 6. utca – Zrínyi utca – Szent István tér.

Források:

<https://erettsegi.com/>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Honfoglal%C3%A1s>

<http://szekelymagyar.hupont.hu/18/arpadhazi-lanyok>

<https://epdfs.hu/dokumentum/685cd40/gy%C3%B6rffy-gy%C3%B6rgy:-istv%C3%A1n-kir%C3%A1ly-%C3%A9s-m%C5%B1ve>

https://hu.wikipedia.org/wiki/I._Boleszl%C3%A1v_lengyel_kir%C3%A1ly

<https://www.lengyelorszag.travel/hu/termeszeti/legerdekesebb/szent-kereszt-hegy-szentkereszt-swietokrzyskie-vajdasag>

<https://www.bazilika.biz/>

<https://mnl.gov.hu/a-het-dokumentuma/a-szent-jobb-hazaterese.html>

<https://www.iec2020.hu/hu/1938-budapest>

<https://www.vaticannews.va/hu/egyhaz/news/2021-09/1938-eucharisztikus-kongresszus-emlekek-jelenlet-hatas-jandik.html>

<http://www.balazsgeza.hu/?p=10191>

<http://lexikon.katolikus.hu/S/Szent%20Jobb-k%C3%B6rmenet.html>

<http://mek.niif.hu/10600/10642/10642.htm#42>